

ראש השנה ז

משה שווערד

1. חדושי הרשב"א על מסכת ראש השנה דף ז/א

הא דתנו רבנן באחד בניסן ראש השנה לחדשים. לא ידענא למאי הלכתא, וי"ל דנפקא מינה לידע החגים שכתוב בהן בראשון, בחדש השלישי, ובחודש השביעי, וכן לשאר ספורי הכתובים שכתוב בהן בחדש השני ובחדש העשירי וכיוצא בהן לדעת אימתי היה, וכן לענין פסח ושאר המועדות, גבי פסח כתיב בראשון ובראש השנה וביום הכיפורים כתיב בחודש השביעי, ואם לא ידענו איזה חודש ראש לחדשים אין אחד מן המועדות ידוע, וזה עיקר:

2. חדושי הר"ן על ראש השנה דף ז/א

באחד בניסן ראש השנה לחדשי. פי' נפקא מינה למיקם אפירושא דקראי כגון פסח דכתיב ביה בראשון ור"ה ויוה"כ דכתיב בהו בחדש השביעי, וכן לשאר ספורין הכתובים שכתוב בהם בחדש השני בחדש השלישי ודכוותיהו:

3. חידושי הריטב"א מסכת ראש השנה דף ז עמוד א

ת"ר באחד בניסן ר"ה לחדשים. פי' ונפ"מ לדעת איזהו סדר החדשים איזהו ראשון ואיזהו שביעי וזוהו תיקון כל המועדות, והא דברי הכל היא ואפי' לר"א דאמר בתשרי נברא העולם דהא לא אפשר דפליג שום גברא בהא דלא ליהוי ניסן ר"ה לחדשים, אי משום קראי דמוכחי הכי להדיא כדלקמן בשמעתינן אי משום נוהג שבועולם שנהגו כל ישראל לעשות פסח בניסן וכל המועדות בתשרי דכתיב ביה בחודש השביעי, ופשוט הוא זה, וכיון דכן איכא למידק טובא לר' אליעזר דאמר בתשרי נברא העולם וממנו מונין לתקופות הרי תשרי כשם שהוא ראש השנה לדעתו כך הוא ראש החדשים כי משם התחילה תקופתם, ומי חלק בין ראש השנה וראש החדשים, והנכון בזה כי בודאי למ"ד בתשרי נברא העולם תשרי הוא ראש החדשים ומה שאנו אומרים דניסן הוא ראש החדשים זה למנין התורה ומנין ישראל שגזר הקדוש ברוך הוא למנות מניסן זכר ליציאת מצרים, תדע שלא אמר הכתוב ראשון הוא לחדשי השנה אלא ראשון הוא לכם, וכן אמר במכילתא החדש הזה לכם אבל לא מנה בו אדם הראשון, ויונתן בן עוזיאל [תרגם] בירח האיתנים בחג (מלכים א' ח') בירחא דעתיקיא קרו ליה ירחא קדמאה והשתא קרי ליה ירחא שביעאה, תרגמו לדעת ר"א דאמר בתשרי נברא העולם והוא היה ראשון לחדשים קודם מתן תורה, והיה דמכילתא נמי כר"א ריהטא דאילו לר' יהושע אף ראשון לאדם הראשון, ולר' יהושע לסמוכין הוא דאתא לכם ככם (לקמן כ"ב א' ע"י"ש בדברי רבינו), ומסתברא דהלכתא כר"א והיינו דתקיננו בצלותא דבי רב זה היום תחלת מעשיך וכדאיתא לקמן (כ"ז א').

4. ספר מנחת חינוך - מצוה שיא - אות ה

[ה] עוד מבואר בכרייתא שם ז' ע"א, דאחד בניסן ראש השנה לחדשים דהיינו שמונים ממנו חדשים וניסן הוא חודש הראשון, והביא הרב המחבר זה במצוה זו ובמצוה הקודמת. ועיין ברמב"ן על התורה פירשת בא על הפסוק הזה ראשון הוא לכם וגו' [שמות י"ב, ב'] דזה מצוה עלינו מן התורה למנות החדשים מניסן אע"פ שתחילת השנה אצלנו בתשרי, מ"מ נמנה ניסן ראשון כדי שעל ידי זה נזכור הנס הגדול של יציאת מצרים, דעל כן הוא ראשון דהוא ראשון לנס, ועי"ש שכתב כדי להזכיר הגאולה השניה בימי עזרא דשמות החדשים עלו מבבל דהיינו לקרותן ניסן או תשרי כי מקודם לא היה להם שמות אלו רק ראשון שני וכו'. ועיין בעין יעקב במגילה [ב' ע"ב] מה שהכותב [ד"ה עוד כתב] השיג על בעל העיקרים [מאמר ג' פט"ו] בזה שחשב הרב יוסף אלבו שנשתנה המצוה, ובאמת לא כן כי גם עתה ניסן הוא ראשון וכו', אך קודם לזה לא היו להם שמות כלל ומבבל עלו עמהם שיש לכל אחד שם, מ"מ למנין אנו מדברים וכתבים חודש ראשון ניסן או כסליו תשיעי, ואם נקרא לכסליו שלישי דהיינו לתשרי עוברים בציווי הזה כי ניסן הוא ראשון לזכר הנס, עי"ש ודבריו נכונים. וכעת לא ראיתי להר"מ שיביא זה דמצוה למנות ניסן ראשון וקצת צ"ע דהוא גמרא מפורשת, ונראה מדברי הרמב"ן שהוא מצוה מן התורה ואם מונה למנין אחר עובר על המצוה, למה אינו מביא הר"מ בשום מקום דין זה, וצ"ע:

5. תוספות מסכת ראש השנה דף ז עמוד א

מדברי קבלה למדנו - לא מצוי למילף מכאן מיניהו כלל אם לא נאמר שהיתה קבלה בידם סדר שמות החדשים זה אחר זה והכי אמר בירושלמי שמות החדשים עלו בידם מבבל בראשונה בירח האיתנים שבו נולדו אבות בירח בול שבו כל העולם נובל והארץ עשויה בולות בולות שבו בולים לבהמה בבתיהם בירח זיו שבו זיו האילנות מכאן ואילך ויהי בחדש ניסן שנת עשרים ויהי בחדש כסלו שנת עשרים בחדש העשירי הוא חדש טבת.

6. ספר באר יוסף SEE THE LAST PAGE

7. ריטב"א על ראש השנה דף ז/א

אלא אמר רבינא. פי' לא למדנוהו לגמרי מתורת משה כי אם בפי' דברי קבלה, ומגילת אסתר נקראת דברי קבלה ושלא כדברי יחיד:

8. ערוך לנר על ראש השנה דף ז/א

שם מדברי קבלה למדנו: מזה ק"ל על מה שכתוב ברש"י תענית (דף ט"ו ע"א) ד"ה ובקבלה וז"ל והקשה תוספות מאן דהו כו' ובכל דוכתא דלא אתפקד נביא כי האי וירא האלקים שהוא כמספר והולך דיליף מיניה אגב אורחי' מילתא לא קרינן ליה קבלה עכ"ל. והרי הכא כל הפסוקים דמייתי אינם צוויים רק ספורים וקרי להו **דברי קבלה** וכן בב"ק (דף ב') דיליף מקרא דמלכים מועש לו צדקיהו ב"כ קרני ברזל שהוא ספור מעשה וקרי ליה דברי קבלה. ולענ"ד יש לתרץ קושית התוספ' בתענית בדרך אחר עפ"י מה שהביא הש"מ בב"ק שם בשם תלמידי הר"ר פרץ וז"ל דברי נבואות קרי להו דברי קבלה ע"ש שהנביאים קובלים וצועקים על צרות הנראות להם בחזון כדמרגמינן אם צעוק יצעוק אלי אם מקבל יקביל. ויש מפרש קבלה שכולם קבלו נבואתם ממרע"ה עכ"ל. וצריך לפרש דברי הי"מ שע"כ לא בלבד מה שקבלו הנביאים קרו ליה דברי קבלה שהרי שם בב"ק גופא קרי ליה מה דכתיב ויעש לו צדקיהו ב"כ קרני ברזל כן והוא ספור ולא קבלה ועוד דנביא שקר היה וודאי לא קיבל אלא כונתם כיון דעיקר ספרי נביאים הם נבואתם קרא להספרים דברי קבלה. ולפ"ז י"ל דכן הפי' בכ"מ שמוזכר דברי קבלה אבל מה שנוכר במתניתין דתענית ובקבלה הוא אומר הוא עפ"י פי' הראשון מלשון צעקה ולכן לא קרא כן רק הפסוק של יואל ששם הנביא צועק ומקבל קרעו לבככם פן יבוא פורענות. אבל בפסוק של יונה שהוא ספור מעשה לא שייך זה כנלע"ד ומ"מ שלא לעשות התוספ' מ"ד כטועה אפשר לומר דכוונתו שהתנא לא קורא ספורים דברי קבלה. אבל בגמרא שהוא לשון אמוראים גם ספורים נקראים כן. **והריטב"א כ' ומגילת אסתר נקראת דברי קבלה ושלא כדברי יחיד עכ"ל** וכוונתו נראה דמגילת (דף ז') איכא למ"ד דמגילת אסתר אינה מטמא ידים דלא ברוח הקודש ניתן לכתוב וא"כ לא שייך לקרותה דברי קבלה אבל שאר תנאים פליגי וס"ל דנכתב ברוה"ק וזה שכתב ושלא כדברי יחיד:

9. תוספות מסכת ראש השנה דף ז עמוד א

בשנים קא מיירי - וקשיא דהא קא אמר לרגלים ואמר לעיל כיון שעברה עליו שנה בלא רגלים ורגלים בלא שנה י"ל מכל מקום בחדשים לא קא מיירי.

10. תוספות רי"ד על ראש השנה דף ז/א

אבל מפני הדחק מעברין אותה אחר ר"ה מיד. בפ"ק דסנהדרין (יא, ב) אמרינן, ת"ר על שלשה סימנים מעברין את השנה על אביב ועל פירות האילן ועל התקופה, על שנים מהן מעברין ועל אחד מהן אין מעברין ובזמן שאביב אחד מהן הכל שמחין לעבר רשב"ג [אומר] אף על התקופה. איבעיא להו על התקופה שמחין או דילמא מעברין, תיקו. **ובעל כרחך הך ברייתא דתני מפני הדחק מעברין אותה אחר ר"ה מיד, כרשב"ג אתיא דאמר אף על התקופה, דהא אביב ופירות האילן מי יודע מר"ה איך יהיו עד שלא יבא אדר, הילכך האי דמעברין סמוך לר"ה מיד אינו אלא בעבור חשבון התקופה, ובדורות הללו אין לנו לא אביב ולא פירות האילן, וכל מה שאנו מעברין ועושין (ו') [נדצ"ל - ז'] עיבורים לכל מחזור של י"ט שנה, אינו כי אם בעבור חשבון התקופה להשוות שנת הלבנה עם שנות החמה, א"כ העיקר, התקופה הוא:**

11. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ראש השנה דף ז עמוד א

אבל מפני הדחק מעברין אותה אחר ר"ה מיד. וקשה, דאמרינן בסנהדרין שיש ג' סיבות לעבר השנה: משום התקופה, שתקופת תמוז לא יפול בניסן. ומשום התבואה, שאינו בשל. ומשום הפירות, שיוכלו להביאם בביכורים שעדיין אינם בשלים, ומעברים השנה על שנים מתוך השלשה ולא על אחת מהם. **וקשה הא בר"ה אי אפשר לדעת איך יהיה ביטול התבואה והפירות בניסן, רק חשבון התקופה יכולים לחשב, ואיך יעברו. וי"ל**

דאמרינן התם שיכולים לצרף טעם אחר אם נולדו הכבשים מאוחר, שצריך לפסח בני שנה ויהיו קטנים, ורוצים שיגדלו עוד חודש שיהיו גדולים וזאת יכולים לדעת בר"ה. (טורי אבן).

12. ריטב"א על ראש השנה דף ז/א

שואלין בהלכות פסח. [1] יש מפרשים בהלכות לדרוש בבית הועד, ואע"ג דתניא (מגילה ד' א') דורשין בהלכות פסח בפסח? [מזרזין לאדם קודם מעשה ובשעת מעשה, כן פירשו בתוס', ואינו מחזור מדלא קאמר דורשין כי התם, ותו דבתוספתא (מגילה פ"ג ה"ב) מסיימי עלה דההיא ובבית הועד שואלין בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום, [2] לכך י"ל ששואלין בבית הועד וחשיב שואלין כענין להפסיק ממשנתן ולהשיב לו וכמו שפירשתי במגילה (ד' א') ובפסחים בס"ד, והא דאמרינן הכא כיון דאמר מר שואלין בהלכות פסח קודם לפסח שלשים יום אתי לזלזולי בחמץ אע"ג דלא דרשי ליה ברבים לפירוש זה מכל מקום מעתה משתדלין בני אדם בצרכי הפסח ומתחילין לישאל עליהם וגם לשאת ולתת בבית הועד ומנו כולי עלמא עד הפסח שלשים יום, וכי אתו בתר הכי שלוחי בית דין שלא יעשו פסח מפקפקין בהן ואתו לזלזולי בחמץ בזמן איסורו:

13. ביאור הלכה על או"ח סימן תכט

שואלין וכו' - בטור איתא שואלין ודורשין והוא כגירסת הגמרא דילן בפסחים דף ו' ובבכורות דף נ"ח וברי"ף הגירסא שואלין לבד וכן הגירסא בע"ז ובסנהדרין י"ב ולכאורה אין נ"מ בזה דכונה אחת הוא לישא וליתן בהלכות הפסח קודם הפסח וכן איתא ברש"י ר"ה דף ז' וב"ק קי"ג שהיו דורשין ברבים בהלכות הפסח קודם פסח ל' יום אכן בר"ן פ"ק דפסחים ופ"ק דמגילה אמר דמה שאמר שואלין היינו דבזה הזמן אם באו ב' תלמידים ואחד שאל בהלכות פסח נזקקין לו קודם שהוא בכלל שואל כענין אבל אין חיובא ללמוד ל' יום קודם ה"פ רק בפסח גופא וזהו מה ששינונו מרע"ה תיקן להם לישראל שיהו דורשין הלכות פסח בפסח וכו' לפיכך דייק כאן בלשון שואלין לבד ודבריו הן דברי הרשב"א בספ"ד דמגילה אבל כמה ראשונים פליגי עלייהו רש"י בכמה מקומות ותוספות בפ"ק דמגילה דף ד' והרוקח בכולהו מבואר להדיא דחיוב לדרוש מקודם בהלכות פסח שלשים יום וכן בעיטור העתיק הגירסא שואלין ודורשין וכן באו"ז העתיק דדורשין שלשים יום קודם וגם קשה מאוד דהלא בסנהדרין י"ב משמע להדיא דהאי שואלין דורשין הוא דקאמר הש"ס שם דהלא מפוריא דרשינן בהלכות הפסח דתניא שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח ל' יום וגם עיקר הענין מוכח כן דאלו מפני שנזקקין לתלמיד ששואל כענין לא שייך לומר דמשום זה יזלזלו בחמץ דאין כאן פרסום כלל בזה שמשיב לתלמיד כששואל...

14. תוספות מסכת ראש השנה דף ז עמוד א

שמה לא ימסרם יפה יפה - פלוגתא דתנאי היא בסוף פרק הבית והעליה (ב"מ ד' קיח). גבי שומרי ספיחים בשביעית אי מתנדב שומר חנם וקצת תימה דפריך הכא פשיטא במילתא דהויא פלוגתא דתנאי ושמה יש לחלק דהכא ליכא למיחז כולי האי כמו בשומר.

15. שו"ע יו"ד סימן רמט

(יג) פחות מזה, שיתן לו בעצב: הגה - ועל כל פנים לא יתפאר האדם בצדקה שנותן. ואם מתפאר, לא די שאינו מקבל שכר, אלא אפילו מענישין אותו עליה (סמ"ג מביאו ב"י סי' רמ"ז). ומ"מ מי שמקדיש דבר לצדקה, מותר לו שיכתוב שמו עליו שיהא לו לזכרון, וראוי לעשות כן (תשובת רשב"א סימן תקפ"ב):

16. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ראש השנה דף ז עמוד א

בגדר מתי מהני מסירה לציבור

שם. גרסינן ביומא (ל"ה ב) אחר שכלתה עבודת ציבור כהן שעשתה לו אמו כתונת לובשה ועובד בה עבודת יחיד ובלבד שימסרנה לציבור [ועבודת יחיד היינו הוצאת כף ומחתה כמו שפירש"י שם] ויש לדקדק דבשמעתין מבואר דמהני מסירה לציבור בכל קרבנות ציבור ושם מבואר דלא התירו זה אלא בהוצאת כף ומחתה. עי' מש"ש.

וצ"ל דהתם לא איירי על עיקר הדין דוודאי מצד עיקר הדין מהני גם בכל עבודת היום, אלא איירי מצד זכות הציבור שחשו חכמים לזכות הציבור שרוצים שיהיה לכולם חלק בזה, שיבוא מתרומת כל הציבור.

ולכך לא התירו זה לכתחלה אלא בהוצאת כף ומחתה ולא בעיקר עבודת היום, ויש להסתפק לפי"ז בשאר קרבנות ציבור של כל השנה, היאך הדין בזה "לכתחלה", האם הקפידא היה רק על עבודת יוה"כ [ועל בגדי כהונה של עיקר עבודת היום שגם הבגדי כהונה מכפרין]. ולא התירו לכתחלה לעשות כן ביוה"כ אלא על הבגדים של הוצאת כף ומחתה, אבל בשאר ימות השנה אין קפידא, או דגם בשאר ימות השנה לא התירו לעשות כן "לכתחלה", ומ"ש כאן דיחיד שהתנדב משלו כשרין זהו בדיעבד, אבל לכתחלה אין מניחין לעשות כן משום זכות הציבור וכו"ל.

17. שערים מצויינים בהלכה

דף ז: מ"ד לא ימסרם לצבור יפה יפה קמ"ל. פרש"י בלב שלם. וקשה דהתוס' במס' יומא (לה:): כתבו, דמה"ט לא חיישינן בכהן גדול שמא לא ימסרנה לצבור יפה יפה, משום שהוא גדול בתורה ויודע שיש למסור יפה יפה, ואיירי שם בבגדי כהונה, ועוד דכל כבוד כהונה שלו הוא, ואגב חביבות שהוא עובד בה ימסרנה יפה יפה, וא"כ הכא דליכא למימר טעם זה שהוא גדול בתורה, א"כ יש לחשוש שמא לא ימסרנה יפה יפה, ולמה מסיק הכא קמ"ל דלא חיישינן להכי. וראיתי בחי' הריטב"א (שם) שכתב להיפך, דהכא שהוא מתרוקן מהשקלים בודאי מוסרם יפה יפה, משא"כ בבגדי כהונה של כהן גדול שהוא בעצמו ילבשם, יש לחשוש שיחשוב ששלו הם. ובטורי אבן כאן כתב, דענין זה יפרש במס' יומא, ולא מצאתי כלום בספרו גבורות ארי עמ"ס יומא.

18. רמב"ם יד החזקה הלכות בכורות פרק ז

(ה) אין מעשרים מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה אחרת כשם שאין מעשרין בזרע הארץ מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש שנאמר היוצא השדה שנה שנה ויראה לי שאם עישר בהמה משנה על שנה הרי זה מעשר מפני חומרת הקדשים שהרי לא הקפידה תורה על מעשר בהמה בפירוש שיהיה שנה שנה:

19. טורי אבן על מסכת ראש השנה דף ב/א

באחד באלול ר"ה למעשר בהמה. פי' דאין מעשרין מן הנולדין קודם א' באלול על הנולדין אח"כ, וכן איפכ' דה"ל חדש וישן דאין מעשרין מזה על זה דכתיב עשר תעשר בב' מעשרות הכתוב מדבר א' מעשר בהמה וא' מעשר דגן כדאמ' בגמ' (דף ח'). והרמב"ם כתב בפרק ז' ה"ה מהלכות בכורות ויראה לי שאם עשר בהמה משנה אל שנה ה"ז מעשר מפני חומרות הקדשי' שהרי לא הקפידה תורה על מעשר בהמה שיהיה שנה שנה. וק"ל דהא כל הני ר"ה דחשיב במשנתנו מעכב בדיעבד למלתי' דהכי אמר בגמ' (דף ז' ע"ב) דמש"ה לא חשיב תנא דידן א' בניסן ר"ה לתרומת שקלים להביא קרבנות ציבור מן החדש כיון דאם הביא מן הישן יצא לא פסיקא לי', והשתא אי בדיעבד מעשר בהמה משנה לחבירתה שפיר דמי לא מה"ל

לתנא למחשבי' בין ר"ה. מיהו למאי דאפרש בגמ' דהאי דקאמר כיון דאם הביא מן הישן יצא לא פסיקא לי' לאו משום כיון דבדיעבד יצא לא פסיקא ליה למחשביה בהדי הני ר"ה דקחשיב דוודאי כל היכא שהוא ר"ה למלתיה אפי' אינו אלא לכתחילה ראוי למחשביה בהדי ר"ה דמתני' אלא התם שאני דאם לא בא החדש בזמנו אפי' לכתחילה מביא מן הישן מש"ה לא פסיקא ליה למחשבי' בהדי הני ר"ה א"ש הא דחשיב ר"ה למעשר בהמה א' באלול אפי' את"ל אם עישר משנה אל שנה דיעבד שפיר דמי אפ"ה כיון דא"א בשום ענין לעשר משנה לחברתה לכתחילה ראוי למחשביה בהדי הני ר"ה. (**אבני מילואים**):

20. מרומי שדה מסכת ראש השנה דף ב עמוד א

במשנה. באחד באלול רה"ש למעשר בהמה. **והקשה באבני מילואים** שבסוף ספר טורי אבן להרמב"ם ז"ל שפסק בפ"ז מהל' בכורות הל"ה, שאם עישר בהמה משנה על שנה הר"ז מעשר. וא"כ כמו דלא חשיב במשנתנו א' בניסן רה"ש לתרומת שקלים, כיון דאם הביא מן הישן יצא, לכן לא פסיקא ליה, כדאי' להלן דף ח'. וא"כ לא היה לו להתנא לחשוב גם מעשר בהמה. ותי' בדוחק יעוי"ש. **ולו לכאורה יותר קשה, א"כ דכשר בדיעבד, וא"כ בשאין לו אלא חדש וישן עשרה ליצטרפו.** כמו שפסק הרמב"ם בדין תרומת הלשכה, דאם לא הביאו החדשה נוטל הישנה, כן פי' בפ"ד דשקלים מ"ה, ופרשתי לקמן ז' דלמד זה מהא דיצא בדיעבד. והא לא קשה א"כ חדש שקדם לשתי הלחם דכשר בדיעבד, ומ"מ אין מביאין אף אם אין מן הישן, כדמוכח במנחות דף ס"ה, וכן כתב הטו"א ז"ל בד"ה ולרב נחמן. די"ל דשאני התם דכשר אף לאחר זמן, כדאי' בזבחים דף מ"ד א' דאפילו לאחר י' ימים, וא"כ לעולם הוי לכתחילה, וזה פשוט. משא"כ בתרומת הלשכה לענין תמידין ומוספין דעבר יומו בטל קרבנו הוי בדיעבד. וכ"ת ה"נ דמצטרפין, הא בפ"י תנן בבכורות נ"ז ב', חמשה לפני רה"ש וחמשה לאחר רה"ש אינם מצטרפין. **אלא צ"ל דגם הרמב"ם ז"ל מודה דאינו קרב.** [1] **ודוק בלשונו שם בהל' בכורות, שכתב מפני חומרת הקדשים, ואי דמותר להקריב הרי זה קולא. אלא כוונתו היא דאסור בגיזה ועבודה כשאר פסולי דאורייתא, וירעו עד שיסתאבו. וממילא מתורץ קושית הגאון ז"ל הנ"ל, דכאן אפילו בדיעבד לאו כלום הוא לענין הקרבה:**

21. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ראש השנה דף ז עמוד ב

ועל עיקר קו' הטו"א על הרמב"ם הנה לפמש"כ ה"ח נתן" בדעת הרמב"ם לא קשיא מידי, דהנה לשון הרמב"ם (פ"ז מבכורות ה"ה) ויראה לי שאם עישר בהמה משנה על שנה הרי זה מעשר מפני חומרת הקדשים שהרי לא הקפידה התורה על מעשר בהמה בפירוש שיהיה שנה עכ"ל הרמב"ם, [2] **וכתב ה"ח נתן" דבאמת יש להעיר עמש"כ הרמב"ם "מפני חומר הקדשים" והרי יש בזה גם קולא שאין צריך לעשרן שנית. וכתב ה"ח נתן" דצ"ל בשיטת הרמב"ם דאם עישר משנה על חברתה באמת אינו מעשר גמור לפטרן ממעשר דלעולם לא נפטרו ממעשר וצריך עדיין לעשרן [שנית] משנה על אותה שנה, ומה דחייל מה שעישר משנה על חברתה זהו רק לענין שירעה עד שיסתאב וזה שיסתאב וזה חל מצד חומר קדשים, ולפי"ז ל"ק כלל קו' הטו"א.**

22. תוספות מסכת ראש השנה דף ז עמוד ב

עלתה לו שנה - ולא אמרינן הדמים מודיעים והרי המעות מתנה או פקדון.

23. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ראש השנה דף ז עמוד ב

הדמים מודיעים, ובתים אי הוי כמקרקעי או כמטלטלים תוד"ה עלתה לו שנה וכו'. **וקשה דלא סבר ר"י הדמים מודיעים אלא משום שיש אונאה, וסבר ר"י שבכדי שאין הדעת טועה הדמים מודיעים.** והא בקרקעות אין אונאה לקרקעות. ויש מחלוקת ראשונים אם דוקא עד פלגא אין אונאה, או אף לעולם מ"מ אף בפלגא אין הדעת טועה. ועוד, דדעה ראשונה בשו"ע היא דאף שוה דינר באלף דינר או שוה אלף דינר בדינר אין אונאה, וא"כ אף ר"י מודה דאין הדמים מודיעים. **ונראה דהנה יש דיעות דכל הדינים שאמרו בקרקעות שאין נשבעין על הקרקעות, ואין דין שומרים על קרקעות, ואין אונאה בקרקעות אינו נוהג בבתים דבזה דין בתים כדין המטלטלים, והש"ך (חו"מ סי' צ"ה סק"ח) מוכיח דדינו כקרקע, והמ"א (סי' תרל"ז סק"ז) דוחה ראיותיו. ואם נאמר דתוס' סובר כשיטה דדין בתים כדין מטלטלין, ניחא. (ועי' "קובץ - תשובות" ה"א סי' רט"ז).**

24. שערים מצויינים בהלכה

כי אגר איניש ביתא לכולהו ימות הגשמים אגר. כתב הסמ"ע (סי' שיב סק"ז) דימות הגשמים מתחילין מתחילת חג הסוכות, ואינו יכול להוציאו מביתו אא"כ הודיעו שלשים יום קודם סוכות, ואפילו חסר רק יום אחד מהשלשים יום הוי כמו שלא הודיעו, ואינו יכול להוציאו עד הפסח, שכן דרך בני אדם לשכור לכל ימות הגשמים. וצ"ע מש"כ דמתחילין ימות הגשמים מתחילת חג הסוכות, והלא מתחילין להזכיר גבורת גשמים בשמיני עצרת, והשאלה מתחילין בז' מרחשון בא"י, ומאוחר יותר בתור"ל. ועי' בגמ' ב"מ (קז). וברש"י שם (ד"ה קציר) וברש"י עה"ת (נח ח-כב).

25. שערים מצויינים בהלכה

והרי רגלים דלא חיילי מאורתא וקחשיב. פרש"י דמיירי לענין בל תאחר, ולא חייל מאורתא משקדש היום, אלא עד למחר בבוקר אחר שיקריב תמיד של שחר כו'. והקשה בחי' הרשב"א הא יש עכ"פ צדקות וערכין כו' דחיילי גם מאורתא. ותירץ בחי' הר"ן, דאי אפשר ליפרע אותן בלילה ביו"ט משום איסור מקח וממכר, מדכתיב (ישעיה נח-יג) "ממצוא חפצך".

1. תוספות מסכת ראש השנה דף ז עמוד א

הם העידו - משנה היא בעדיות (פ"ז משנה ז) ופ"ק דסנהדרין (ד' יב: ושם) גבי עברוה ביום ל' של אדר דאמר רב נחמן מעובר וקדוש ומקשי ליה רבא מכדי מפורים לפסח תלתין יומין הוי ומפורים דרשינן בהלכות הפסח וכי מטי ריש ירחא ומרחקים להו אתי לזלזולי ה"נ ה"מ לאקשוויי אמתניתין דעדיות.

2. ספר אז ישיר - מתן תורה [ע' מח]

לב. וע"פ יסוד זה יש לפרש מעשה נפלא המוזכר במס' כתובות (כ"ג) שיצא קול שנשבו בנות שמואל, והן באו לפני ב"ד [לפני שבאו עדים] ואמרו שנשבו אך לא נטמאו, והתירו אותם (ונאמנות ע"פ הכלל שהפה שאסר הוא הפה שהתיר). רבי חנינא, שהתפעל מפקחות הבנות ואמר שודאי בנות של אדם גדול ובעל הוראה הן, אמר לרב שמן [שהיה כהן] שיקח אחת מהבנות לאשה. רב שמן סירב מפני שחשש שמא יבואו עדים שנשבו בנות שמואל, ויאסרו לכהונה, ורבי חנינא אמר לו שאין לחוש לעדים כל זמן שלא באו.

ובירושלמי (י"ג) יש סוף למעשה זה, שרב שמן אכן נשא בת אחת מבנות שמואל ומתה, ואח"כ לקח עוד בת ואף היא מתה. והקשה בירושלמי מדוע מתו הבנות ותירץ הירושלמי: 'בגין דשקרין חס ושלום לא שקרון, אלא מן חטאת דחנניה בן אחי רבי יהושע שעבר את השנה בחוצה לארץ'. כלומר, לא מתו הבנות מפני ששיקרו כשאמרו שלא נטמאו, [ובאמת נאנסו] אלא משום שהיה להן קרוב שהיה מקדש את החודש בחו"ל [וקידוש החודש בחו"ל אינו חל].

ויש להקשות, מדוע מתו בנות שמואל בגלל קרוב שלהם שהיה מקדש את החודש בחו"ל, והאם ראיות הן למיתה עבור מעשי הקרוב. ובפני משה (שם) תירץ שבנות שמואל נהגו ע"פ אותו קרוב וטעו בכל המועדים ולכן מתו, ועדיין צ"ע.

אך הגר"א (מובא בלקוטים על שנות אליהו סדר זרעים) ביאר שבאמת נאנסו בנות שמואל. אלא, שהיו סבורות שהיו פחותות מבת ג' שנים כשנבעלו, וא"כ אין הביאה נחשבת ביאה ואינה פוסלת לכהונה. אבל באמת טעו בזה, כי היו הולכין לפי החשבון של ב"ד טועין שלא היו ראויים לקדש את החודש, ולפי החשבון של ב"ד הגדול הרי שבזמן שנאנסו היו כבר בנות ג', וא"כ הביאה נחשבת לביאה ופוסלת לכהונה. ולפי"ז יש לבאר מה שנאמר בירושלמי שלא שיקרו, שבאמת לא התכוונו לשקר, אלא רק טעו. [ובזה יש לבאר מדוע היה חושש רב שמן לקול שיש עדים שנבעלו, כיון שבאמת נבעלו והיו עדים].

רכו

באר

בא

יוסף

החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי
השנה (יב, ב)

ע"פ מה שאמרו בגמרא סנהדרין (כ"ז ב'),
תניא ר' יוסי אומר ראוי הי' עזרא שתינתן
תורה על ידו לישראל אלמלא קדמו משה
וכו', ואעפ"י שלא ניתנה תורה על ידו,
נשתנה על ידו הכתב וכו', א"כ יתכן
לומר שכמו שנשתנה הכתב ע"י עזרא,
שבשביל שהי' ראוי שתנתן תורה על ידו,
לכן לפחות נשתנה על ידו הכתב, שהכתב
הוא ראש וראשון ללימוד התורה, כמו כן
לכבודו של עזרא, אע"פ שלא ניתנה תורה
ומצוות על ידו משום שקדמו משה, בכל
זאת שינו על ידו שמות החדשים,
שמצוות החדש היא מצוה ראשונה
שנצטוו ישראל [כמוש"כ רש"י בתחילת
ספר בראשית, וכ"כ רש"י כאן (יג ב'):
בשביל שאהרן טרח במופתים כמשה חלק
לו כבוד זה במצוה ראשונה, שכללו עם
משה בדיבור, וכ"כ כאן הרמב"ן: זו מצוה
ראשונה שצוה הקב"ה את ישראל ע"י
משה] ולכן קראום מזמן עזרא ואילך,
בשמות אלו שהיו נקראים בזמנו בהיותם
בבבל, ועלו עמו מבבל, והניחו לו לעזרא
מקום - הן בהכתב, שהיא הראשית
ללימודה של תורה, והן במצות החדש,
שהיא הראשונה לקיום המצוות שנצטוו
ישראל.

[כתב הרמב"ן ז"ל: טעם החדש הזה
לכם ראש חדשים, שימנו אותו ישראל
חדש הראשון, וממנו ימנו כל החדשים
שני ושלישי עד תשלום השנה בשנים עשר
חדש, כדי שיהיה זה זכרון בנס הגדול,
כי בכל עת שזכיר החדשים יהי' הנס
נוכר, וע"כ אין לחדשים שם בתורה, אלא
יאמר בחדש השלישי וכו', בחדש השני
נעלה הענן, ובחדש השביעי באחד לחדש
וכו', וכבר הזכירו רבותינו זה הענין ואמרו
(יזש"ל ר"ה פ"ק, וז"ר פמ"ט, והונא מוס' ר"ה ז'
ב) שמות החדשים עלו עמנו מבבל, כי
מתחילה לא היו להם שמות אצלנו, והסבה
בוה כי מתחילה היה מניינם זכר ליציאת
מצרים, אבל כאשר עלינו מבבל ונתקיים
מה שאמר הכתוב, ולא יאמר עוד חי ה'
אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים
כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את
בני ישראל מארץ צפון (ימי טו), חזרנו
לקרוא החדשים בשם שנקראים בארץ
בבל, להזכיר כי שם עמדנו ומשם העלנו
הש"י, ולהזכיר בחדשים הגאולה השנייה
כאשר עשינו עד הנה בגאולה הראשונה,
עכ"ד.

ואולי יש להוסיף עוד טעם על מה
שחזרו לקרוא שמות לחדשים בימי עזרא,